

Zeldzame broedvogels in 2016: het eerste jaar zonder Kuifleeuwerik maar met een uitgevlogen Visarend

In november kwamen de broedvogel-districtscoördinatoren bij elkaar, dit keer op Texel. Hieronder een greep uit de nieuwtjes vanuit het Meetnet Broedvogels, aangevuld met informatie van o.a. werkgroepen (Oehoe), Waarneming.nl en Dutch Birding. Een deel van de gevallen is nog niet geverifieerd en het overzicht is zeker niet volledig. In het broedvogelrapport is te zijner tijd alles na te lezen, ook over andere zeldzame broedvogels als IJsvogel en Buidelmees.

Opnieuw broedde een paar **Wilde Zwanen** in Drenthe. Het enige jong werd niet vliegvlug. Van een tweede paar werd geen nest gevonden. In Oud-Zuilen Ut bracht een uit een collectie losgelaten paar één jong groot. De drie vogels werden in augustus geringd, alleen het jong kan vliegen.

In Friesland, nog steeds de enige broedplek, kwamen 3 paar **Nonnetjes** tot broeden. Sinds de vestiging in 2010 zijn er in totaal 17 nesten geteld. In 2015 broedde de soort voor het eerst ook in Duitsland (Nordrhein-Westfalen).

In 2013 werden de laatste 2 Nederlandse **Korhanen** gezien op de Sallandse Heuvelrug. Uitzetacties van Zweedse vogels zijn (nog) niet heel succesvol en in 2016 bleef de teller er steken bij 2 Zweedse hanen en minimaal 2 hennen. Er kwamen geen meldingen uit de broedtijd vanaf de Veluwe.

Twee paar **Grote Aalscholvers** nestelden bij Neeltje Jans Zl. Baltsende **Kuifaalscholvers** aldaar vertrokken, net als in 2015, zonder broedpoging.

Kleine Zilverreigers broedden dit jaar in ieder geval in het Volkerak (25 nesten) en het Lauwersmeer (3 paar, met minimaal 7 jongen), voor beide gebieden een record. Op Schiermonnikoog werden de jongen

van 2 paar geringd; het aantal in de andere kolonies is nog niet bekend.

Grote Zilverreigers werden door Rijkswaterstaat vanuit het vliegtuig geteld in de Oostvaardersplassen (194 resp. 240 nesten in april-mei), Lepelaarplassen (36 resp. 26) en Makkumer Noordwaard (25 resp. 7). Omdat het maximum aantal nesten in de Oostvaarderplassen pas in mei werd bereikt (normaal gesproken april), een maand later dan in beide andere gebieden, is het mogelijk dat een deel van de vogels zich verplaatst heeft. In totaal ging het in het IJsselmeergebied om zeker 273 nesten (in mei) en mogelijk 301 (maxima). In een kolonie in het Volkerakmeer (11 nesten) werden 8 jongen vogels voorzien van een kleurring. Eén van de jongen werd in september nabij Gent, België afgelezen, een tweede in oktober in Culemborg Gl (R.J. Buijs). Kleinere aantallen vestigden zich in De Wieden Ov (5) en de Onlanden Dr (1). Het landelijk totaal van rond de 290-318 paren is een record (was 220-230 in 2015).

In een kolonie met o.a. Lepelaars en Purperreigers in De Wieden bracht een paar **Heilige Ibissen** twee jongen groot. Hier sleepten solitaire paartjes **Koereigers** en

Iberische Tjiftjaf, alarmerende man, 19 mei 2016, Enschede. Foto: Harvey van Diek

Kwakken met nestmateriaal, maar tot een zeker broedgeval kwam het niet. Kwakken werden ook gemeld in Artis, Alphen aan de Rijn ZH, Middelburg (3 paren en zeker 2 broedpogingen waarvan minimaal één succesvol) en de Biesbosch (2, beide met een vliegvlug jong).

Roodhalsfuten zaten o.a. in Drenthe (Diependal 8, Dwingelderveld 2), duinen Ameland en het Drontermeer (beide 1). **Geoorde Futen** deden het prima in het Dannemeer bij Slochteren Gr (minimaal 94 paren). Een territoriale, man **Kuifduiker** in het Dwingelderveld bouwde aan een nest maar er kwamen geen eieren.

Steltkluut vrouwtje met 3 jongen dankzij kunstmatig opgehoogd nest, Oeffelt NB, 23 juli 2016. Foto: Harvey van Diek

Beide wouwen lijken vaste broedvogel te worden, al is het beeld van dit jaar nog niet volledig. **Zwarte Wouwen** (jaarlijks sinds 2009) werden gemeld uit Midden-Brabant (nest, mislukt), nabij Valkenswaard NB (3 uitgevlogen jongen waarvan er één al snel werd gepredeerd door een Havik) en Zuid-Limburg (1 jong geringd). Bij 2 'verdachte' paren in Limburg ontbraken aanwijzingen voor nestbouw.

Rode Wouwen (jaarlijks sinds 2010) vestigden zich in ieder geval in Twente (2; uitgevlogen jong resp. mislukt in eifase), de Achterhoek (3; waarvan 1 succesvol en 2 mislukte nesten; daarnaast 1 baltsend paar zonder indicatie voor nest), Zuid-Limburg (1; nestbouw, geen eieren), op de Veluwe (1; bezet nest) en langs de IJssel in Gl (1; nest met eieren). Met zeker 8 gevallen (minimaal nestbouw) werd het aantal in het topjaar 2015 geëvenaard.

De **Zeearend** (vestiging in 2006) ondernam, net als in 2015, broedpogingen in het Lauwersmeer (één jong vrouwtje geringd), Oostvaardersplassen, Dordtse Biesbosch (2 uitgevlogen jongen), Brabantse Biesbosch (jongen gedood door Zeearend van het andere Biesbosch-nest), Ketelmeer en het Zwarte Meer (2 jongen geringd). Nieuw was een broedgeval bij het Veluwemeer (wel eieren, geen jongen). Een paar in de noordelijke Delta sleepte wat met takken naar een kunstnest maar deed geen broedpoging. Of een langdurig pleisterend paar in het Zuidlaardermeergebied aan een nest bouwde, is (nog) niet bekend.

Het eerste geslaagde broedgeval van een paar **Visarenden** in ons land kwam uitgebreid in het nieuws. Het paar op een boomnest in de Biesbosch, waarvan het mannetje in 2012 geringd was in Duitsland, bracht één jong groot dat op 4 augustus in de middag augustus uitvloog! Een tweede paar in de Biesbosch verliet het nest in een hoogspanningsmast, zonder eileg.

Met minder dan 100 territoria was het een vrij mager jaar voor de **Kwartelkoning**. De meeste vogels riepen in Groningen en Drenthe en slechts een enkele langs de rivieren (te natte uiterwaarden waarvan **Porseleinhoentjes** juist profiteerden o.a. langs de IJssel). Opvallende Kwartelkoningmeldingen kwamen uit een bedrijventerrein in Utrecht-stad (3) en Twente (2).

Er werden 21 **Kraanvogel**-territoria bekend (2015: 18-19), 15 paren met nest en 6 territoriale paren. Het Fochtelooërveen Dr/Fr (8 paar) is nog steeds het belangrijkste gebied, maar ook het Dwingelderveld (3) en het Drents Friese Wold (2) zitten in de lift. Elders in Drenthe zaten losse paren in het Holtingerveld, in Midden-Drenthe en voor het eerst in het Bargerveen. In Overijssel zaten paren in de Engbertsdijksvennen (baltsend paar en paar met een jong), het

Haaksbergerveen (baltsend paar) en het Wierdense Veld (paar met 2 jongen). Bij een paar in het Korenburgerveen Gl verdwenen de kuikens na enkele weken. Er werden in totaal 17-18 kuikens geboren en er vlogen 5-8 jongen uit.

Met rond de 26 paren **Steltkluten** was het voor deze soort een prima jaar. Ze werden gemeld in Groningen (3), Drenthe (1), Flevoland (4), Noord-Holland (1), Zuid-Holland (8), Zeeland (4), Gelderland (2) en Noord-Brabant (3).

Een territoriaal mannetje **Bonte Strandloper** in het Dwingelderveld balstte tussen 6 mei en 12 juni minimaal 10 keer, maar er werd geen nest gevonden.

De enige melding van een **Dwergmeeuw** (alarmerende vogel) kwam uit het 'vaste' broedgebied De Kreupel.

Het nest van een zuiver paar **Pontische Meeuwen** (adult met een 4kj-vogel) langs de IJssel bij Olst Ov werd om onbekende redenen verlaten. Spuurwerk in een kolonie met Kleine Mantelmeeuwen en Zilvermeeuwen bij Lelystad leverde op 1 juli maar liefst 3 'paar', waarschijnlijk zuivere, Pontische Meeuwen op. Een paar met 3 bijna vliegvlugge jongen, een paar vermoedelijk zonder jongen en een adulte man met twee bijna vliegvlugge jongen.

In het Dannemeer brachten 16 paren **Witwangsterns** ongeveer 15 jongen groot. Sinds 2012 is deze moerasstern een jaarlijkse broedvogel in nieuwe natuurontwikkelingsgebieden in Noord-Nederland, tot dat jaar broedde de soort slechts in zes jaren in ons land. De Witvleugelstern ontbrak dit jaar (wel in 2014-15).

Het aantal **Oehoe**-territoria (17) ligt iets onder het niveau van 2014-15 (21 resp. 18) maar wellicht zijn niet alle territoria ontdekt. Nieuwe nesten werden ontdekt in Burgers Zoo (2 jongen geringd) en elders op de Veluwe (2 zeer magere jongen). Op beide

Voor het eerst was er een territoriale Dwerguil langdurig aanwezig, 2 april 2016, Groote Peel NB. Foto: Theo Bakker

plekken werd later één jong dood gevonden. De overige paren zaten in Overijssel (1, met jongen), de Achterhoek (1, jongen), Noord-Brabant (2 waarvan één met jongen) en Limburg (11).

In de Groote Peel NB werd in april-juni een **Dwerguil** gehoord en gezien, het eerste territorium, en de negende vogel ooit, voor ons land. Er waren geen aanwijzingen voor een tweede vogel of een nest.

Na het topjaar 2014 (80-100 paren) viel de **Velduil** in 2015-16 terug naar het 'oude' niveau van nog geen 20 paren, met name in het Waddengebied. Opvallend voor een 'normaal jaar' is een zeker broedgeval bij Oosterhout NB.

Ook in 2016 waren er meerdere **Bijeneter**-vestigingen. Twee paren vestigden zich in Oranjezon op Walcheren, beide succesvol (6 jongen), een primeur voor Zeeland. In Limburg kwamen opnieuw Bijeneters tot broeden (2 en 4 paren op twee verschillende locaties).

De **Draaihals** kende met voorlopig 34 territoria (Veluwe 17, Friesland-Drenthe 14, Twente 2, Achterhoek 1) waarschijnlijk een stevige terugval ten opzichte van 2015 (ca. 63). In vergelijking met andere recente jaren is dat echter nog steeds een prachtig aantal (2009-13 10-22; 2014 34).

Er lijkt nog geen eind gekomen aan de groei van het aantal **Middelste Bonte Spechten**. Zo nam de goed gevolgde populatie in Twente toe van 54 territoria in 2009 naar 242 en 270 in 2015 resp. 2016. Hierbij neemt de soort nu ook genoegen met bijvoorbeeld nat berkenbos, kleine percelen eikenbos in grotere naaldbossen en beekbegeleidende bosjes (B. Hulsebos). Een onvolledige telling op Veluwe leverde 75 territoria op (eerste territoria, slechts 5, in 2011).

De **Kuifleeuwerik** ontbrak voor het eerst als Nederlandse broedvogel (2013-15 resp. 2, 1, 1). Rond 1990 werd de populatie nog geschat op 425 territoria, rond 1980 op 1500. De soort schaarft zich in het rijtje recent uitgestorven broedvogels, waartoe ook Klapekster, Duinpieper en Ortolaan behoren.

Met de exploderende populatie **Cetti's Zangers**, inmiddels boven de 1000 territoria, groeit ook het verspreidingsgebied. Zo waren er in 2016 langdurig zingende vogels in de Alde Feanen Fr en bij Kessel-Eik Lb (vogel met een Franse ring). In de wijde omgeving van de Biesbosch breidt de soort zich fors uit langs de rivieren.

Een mannetje **Iberische Tjiftjaf**, gepaard met een vrouwtje Tjiftjaf, broedde succesvol aan de rand van de bebouwde kom van Enschede, een primeur voor Nederland.

Een mannetje **Zwartkoprietzanger** in de Ooijpolder Gl, een nieuwe soort voor Nederland, zong hier van 21 april (ringdatum) tot (waarschijnlijk) 28 april. Dat is net niet lang genoeg uit om gelijk van een territorium te kunnen spreken (minimaal 10 dagen zingend).

Het gaat slecht met de **Grote Karekiet** en waarschijnlijk bedraagt de landelijke populatie nog amper 100 territoria. Illustratief is de situatie in het Loosdrechtse Plassengebied waar het laagterecord uit 2015 werd geëvenaard (10 zingende mannetjes), in 2010-12 zaten er nog rond de 30. Ook in het Drontermeer (7) werd een negatief record gevestigd (2011: 30).

De **Grauwe Gors** kan de volgende soort worden in het lijstje van uitgestorven soorten, net als in 2013 werd er in 2016 geen enkel territorium bekend (2014-15 1 resp. 2) al zong er wel één voor de datumgrenzen bij Oss NB (3-14 mei 2016).

Mocht u nog gegevens van zeldzame broedvogels hebben, dan ontvangen wij die graag. Het rapport over 2015 valt komend voorjaar bij alle broedvogeltellers in de bus als dank voor hun inspanningen.

Tot slot wil ik graag alle tellers, districtscoördinatoren en terreinbeheerders bedanken voor hun inspanningen in 2016.

● **Arjan Boele**

Bijeneter, voor het eerst broedend in Zeeland, 19 juni 2016, Oranjezon Zl.

Foto: Marcel Klootwijk

Recent

Griend - eiland voor vogels

Het kleine vogeleiland Griend, midden in de Waddenzee, is in 2016 100 jaar in beheer bij Natuurmonumenten. Jan Veen en Hanneke Dallmeijer maakten een boek over het eiland, met prachtige foto's. Ze woonden er van 1965 tot 1972 in de zomermaanden als vogelwachter, deden er onderzoek (Grote Stern) en bleven er terugkeren om opvolgers te begeleiden en wadvogels te tellen. Griend is hierdoor een van de langst getelde watervogelgebieden van ons land. De auteurs hebben Griend en zijn vogels zien veranderen. Ze beschrijven de eeuwenoude geschiedenis van Griend, het leven van de vogelwachters en dat van de belangrijkste bewoners: de broedende sterns en de grote aantallen trekvogels die hun voedsel op het omringende wad zoeken.

200 bladzijden, prijs € 37,95. Informatie en bestellen: www.griendboek.nl

Knooppunt Waddenzee

In deze paperback aandacht voor Kanoet, Drieteenstrandloper, Rosse Grutto, Rotgans en Lepelaar. Vijf compleet verschillende trekvogelsoorten die gebruikmaken van de Waddenzee als onderdeel van een veel groter systeem ('metawad'). Tevens een portret van de wetenschappers die ploeterend of urenlang turend raadsels proberen op te lossen. Wat weten we inmiddels van deze soorten en hoe kunnen overheden of natuurbeheerders hun voordeel doen met deze wetenschap?

Auteurs: Rob Buiters, Laura Govers en Theunis Piersma.
144 pag., uitgeverij Bornmeer, €17,50